

Wie in het onderwerp geïnteresseerd is, moet het boekje zeker lezen, ook al is hij niet bekend met de topografie van Alkmaar en zal hem dus de waarde van sommige opmerkingen ontgaan. De opmerking over de cholera-slachtoffers (76) bijvoorbeeld is niet te begrijpen voor wie niet weet waar de Heilooërpoort en andere poorten zich bevinden. Dezelfde handicap doet zich voelen bij aanduidingen van straten of grachten. De zin van de verwijzing naar het Liernurstelsel, dat in Alkmaar niet werd ingevoerd en daar evenmin een rol in de discussies speelde, ontgaat mij. In plaats daarvan zouden enkele opmerkingen over de relatie tussen de introductie van de kunstmest en de achteruitgang van het compostbedrijf (103-107) meer op hun plaats zijn geweest.

Hopelijk kan Vis zijn voornemen om de hierboven genoemde vergelijking tussen stad en platteland te maken, nog eens uitvoeren.

Henk van Zon

W. L. Korthals Altes, *Van £ Hollands tot Nederlandse f. De geschiedenis van de Nederlandse geldeenheid* (Amsterdam: NEHA, 1996, 323 blz., ISBN 90 71617 92 0).

De auteur zegt in zijn verantwoording dat het project lang heeft geduurd. Maar de kwestie van het muntwezen, die honderden jaren lang op een bevredigende oplossing heeft moeten wachten en waarover tal van prominenten hun licht lieten schijnen, is dan ook niet gemakkelijk te beschrijven en te doorgronden. Voor ons lijkt het eenvoudig genoeg: wij hebben de gulden en binnenkort de euro. Uit dit boek blijkt dat de gulden een lange weg heeft gekend: in de loop van de veertiende eeuw arriveerde de Florentijnse gouden munt in onze gewesten en raakte in de loop van de vijftiende eeuw schoorvoetend ingeburgerd als rekeneenheid, maar lang niet overal. Korthals geeft een overzicht van tientallen munten die naast elkaar en schijnbaar zonder een gemeenschappelijke basis circuleerden. De gewestelijke soevereiniteit stond een nationale aanpak in de weg. Daarbij kwam ook nog het probleem van de bezittingen overzee: moest daar dezelfde munt circuleren en naar dezelfde standaard als hier? De eerste zilveren guldens verschenen tegen het eind van de zeventiende eeuw. Pas na 1800 kwam het tot de invoering van een nationale munt als rekeneenheid en na 1823 kon Nederland bogen op een decimaal stelsel. Ruilmiddel en rekeneenheid waren nu eindelijk een en dezelfde, namelijk de gulden. Helaas gold dat alleen voor de Noordelijke Nederlanden, want tot 1830 was in de Zuidelijke Nederlanden de Franse frank de standaardmunt en de Belgen weigerden zomaar de gulden te accepteren. De problemen met de keuze voor de dubbele, zilveren of gouden standaard die daarna ontstonden, worden helder uiteengezet. Wij zijn intussen gewend aan intrinsiek onvolwaardige munten, dat wil zeggen: een nikkelen gulden bevat niet voor een gulden nikkel. Dat was vroeger anders. Munten werden geacht volwaardig te zijn in goud of zilver. Wanneer de metaalprijs varieerden, ook in hun verhouding ten opzichte van elkaar, had dit vérstrekkende gevolgen voor de waarde van de munten zelf. Door de stijgende zilverprijzen verdwenen de zilveren guldens na 1967 en de officiële loskoppeling van gulden en goud in 1973 bezegelde de voorlopig laatste ontwikkeling van de Nederlandse gulden. De gulden heeft daar, gezien de ontwikkeling van de wisselkoersen, niet echt onder geleden.

Fraai is dat er ruime aandacht is besteed aan het geldwezen in de koloniën, zowel in Azië als in Amerika en dat steeds in relatie tot het moederland. Terwijl het Nederlandse muntstelsel rond 1850 was ontdaan van alle oude versleten en gesnoeide provinciale munten, zou het in Indië nog enige tientallen jaren duren eer het ook daar zover was. Nog in 1936 meende Nederland op monetair gebied Indië de wil op te moeten leggen bij de devaluatie van de gulden. Die

devaluatie gold ook voor de Nederlands-Indische gulden. Dat moest Indië via een telegram aan de gouverneur-generaal vernemen. Overleg vond men in Nederland blijkbaar niet nodig.

Van £ Hollands tot Nederlandse f valt uiteen in twee delen met elk een eigen aanpak. In de beschrijving van de periode tot de Franse bezetting gaat Korthals Altes gedetailleerd in op alle soorten munten en verhandelingen daarover. Veelal zijn de oplossingen wel aangedragen, maar zelden uitgevoerd. De schrijvers in de periode voor de Franse tijd ontkwamen niet aan de begripsverwarring tussen monetaire politiek en muntpolitiek. Korthals Altes wel. Het deel over de periode na 1800 is geschreven voor een wat breder publiek. Juist omdat er in die tijd een nationale aanpak voor het probleem kwam, kunnen de gebeurtenissen rond het zilveren schijfje zelf losgemaakt worden van de algemene financiële toestand in het land.

Korthals Altes geeft blijk van scherp inzicht in de monetaire politiek van Nederland. Een aantal bijlagen, met onder andere een indrukwekkende hoeveelheid literatuur, completeert het boek. In de berekeningen voor de edelmetaalpariteiten van de gulden moet veel rekenwerk zijn gaan zitten. Immers, die hoeveelheid edelmetaal varieerde in de loop der jaren sterk. Wellicht had er desondanks nog één bijlage bij gekund, namelijk een overzicht van de koopkracht van de gulden.

De vormgeving van het boek is netjes en goed verzorgd, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Waarom werd het materiaal niet wat vlotter gepresenteerd op een wat handzamer formaat, met prenten van het muntbedrijf, geldwisselaars, spotprenten of andere illustraties?

Korthals Altes heeft een bijzondere prestatie geleverd. Zijn boek is voor historici, economen, financieel specialisten, numismaten en ook politici lezenswaardig. Zo is voor de laatste groep behatenswaardig dat bij de officiële invoering van de gulden als nationale munt het Rijk alle kosten zou dragen: de bevolking zou er geen financieel nadeel van mogen ondervinden (162). Dit werpt een geheel ander licht op de mogelijke kosten van de invoering van de euro!

Het is jammer dat het overzicht in 1973 abrupt eindigt. Weliswaar is dat het tijdstip waarop de gulden definitief de banden met het goud, ook nog eens de originele naamgever, heeft geslaakt, maar dat jaar ligt al weer een kwart eeuw achter ons. Het ware mooier geweest als besloten was met een lijkrede op de gulden, die naar verwacht kort na 2000 uitgesproken zal worden, juist op het moment dat de gulden één der sterkste valuta ter wereld is geworden. Dan had het boek ook een andere titel kunnen krijgen: Opkomst en ondergang van de Nederlandse gulden. Maar het grootste deel van de biografie van de gulden is thans wel geschreven.

N. A. van Horn

K. Goudriaan e. a., *De gilden in Gouda* (Gouda: Stedelijke musea, Zwolle: Waanders, 1996, 160 blz., f39,95, ISBN 90 400 9924 3).

'...die lichten, die coellude, Sinte Lyclesgilde, die scoenbaerdsen, die bierdragers, Sinte Joestghilde, die Noot Goeds, Sinte Nyclaesgilde, die brouwersknapen ghilde, die elseniers, die cordewaniers, Sinte Barberengilde', zo somt een lijst uit 1404 met veel tussenvoegingen en doorstrepingen de volgorde op, waarin de Goudse gilden en broederschappen deel mochten nemen aan de jaarlijkse processie van het Heilig Sacrament. Die volgorde was beslist geen kwestie van broederlijke luim. De vele processies en ommegangen van Gouda hadden een strakke stedelijke regie en de hiërarchische structuren van de gemeenschap werden erin tot uitdrukking gebracht. Deze lijst uit 1404 vormt het eerste bewijs van bestaan van een aantal van de vroege Goudse gilden en broederschappen.

De Stedelijke musea Gouda beheren in hun collectie zoveel voorwerpen die verband houden